

דעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ה
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 31 ויקרא

דיני פורים המצויים

דיני פורים שחל במוצאי שבת, פרשת זכור, דיני ומנהגי היום, קריאת המגילה, מתנות לאביונים, משלוח מנות, סעודת פורים, זמני פורים בפרזים ומוקפים

הכנות בשבת לקריאת המגילה

א. בשבת זו שאין בה עוד חיוב קריאת המגילה אין המגילה מוקצה, (עיי מ"ב סי' שח ס"ק כב, ושע"ת סי' תרצ"ג סק"ב). ומ"מ אין להביאה בשבת לבית הכנסת משום הכנה משבת לחול. (עיי שע"ת שם, ומחצה"ש סי' תרפח).

ב. בסעודה שלישית מותר לאכול אף אחר צאת הכוכבים, ואף אם אכל כזית אינו אומר רק רצה ולא על הניסים, כי הזכרתה אינה אלא רשות. (מ"ב סי' קפח ס"ק לג) ועוד כיון שאמירת על הניסים קודם רצה נראה יותר כסותר עצמו.

ג. אם שמע המגילה בתוך סעודה שלישית אינו אומר רצה בברכת המזון.

מגילה והבדלה

א. אם מביאים את המגילה לבית הכנסת קודם מעריב יאמר קודם ברוך המבדיל בין קודש לחול.

ב בבית הכנסת קורין המגילה ואחר כך מבדילים. (סי' תרצג ס"א). וכן המנהג. (שעה"צ סק"ה). ויחיד בביתו יבדיל ואחר כך יקרא המגילה. (דעת תורה למהרש"ם).

ג. מנהג בני אשכנז לא לברך מאורי האש עד אחר קריאת המגילה. ובני ספרד מברכים מאורי האש קודם מגילה. (בית יוסף כאן).

"פרשת זכור"

חיובה מן התורה

ב. קריאת פרשת זכור מצותה מן התורה. (שם ס"ז), וי"א שהחיוב מן התורה לקוראה בספר תורה ובעשרה. (שו"ע סי' קמו ס"ב) וי"א שהחיוב לקוראה בס"ת ובעשרה הוא רק מדרבנן. (מ"ב תרפ"ה ס"ק טז).

תענית אסתר מוקדם

א. אם חל י"ג בשבת מקדימים להתענות ביום חמישי. (סי' תרפו ס"ב).

ב. אין מתענים בערב שבת מפני כבוד השבת, כי רגילים לומר בתענית סליחות ותחנונים ואי אפשר לעשות כן בערב שבת כי לא יוכלו לטרוח לכבוד השבת (מ"ב שם ס"ק ג). ועוד כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. (מ"ב סי' רמט ס"ק יח).

ג. אם שכח ולא התענה ביום חמישי יתענה בערב שבת. (מ"ב סי' תרפו סק"ג). כי לא נקבע התענית ליום מסוים, (שעה"צ ס"ק יג).

ד. חתן ובעל ברית בתענית נדחה אין צריכים להתענות. (שעה"צ ס"ק טז). וי"א שמתענים. (ביה"ל סי' תקנט ס"ט ד"ה ונדחה בשם המג"א). ובשבה"ל (ח"ו סי' ע ג) כתב שכן המנהג.

ה. אף המחמירים בכל תענית להמנע מכיבוס ולרחוץ ולהסתפר (מ"ב סי' תק"נ סק"ו), בתענית אסתר מותר לכתחילה, (הליכות שלמה פ"ח ו). ואף בשמיעת כלי זמר. (חשוקי חמד מגילה עמ' ר"ט). ובפרט בתענית מוקדם.

ו. אומרים תחנון במנחה וביום שישי בשחרית כי אינו ערב פורים.

הקריאה בשבת זכור

א. בשבת שלפני פורים, מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בראשון פרשת השבוע, ובשני קורין מפטיר פרשת זכור בסוף פרשת כי תצא, ומפטירין בשמואל א' פט"ו ויאמר שמואל. (שו"ע סי' תרפה ס"ב).

כונה לצאת

ג. צריכים כל השומעים לכון לצאת מצות זכירת מעשה עמלק, והקורא צריך לכון להוציאם. (מ"ב ס"ק יד). וי"א שנכון לכון לצאת ברכות העולה לתורה. (ט"ז סק"ב, ח"י חת"ס ש"ס בהגהות לסי' זה).

דקדוק הקריאה

ד. יש לזהר לקוראה בדקדוק בנגינתם וטעמם. (סי' קמב ס"א, תרפה ס"ז). אבל אינו מעכב אלא אם שינה משמעות הענין. (סי' קמב ס"א, מ"ב סק"ד). ואף העולה בתורה יהיה מי שיכול לקרות עם הבעל קורא מילה במילה מתוך הכתב. (מ"ב סי' קלט ס"ק יג). יש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בציר"י, ויש אומרים בסגו"ל ונכון שיקרא שניהם לצאת ידי שניהם. (מ"ב ס"ק יח).

ה. לכתחילה ישמע הקריאה באותו הברה שהוא רגיל בה, ובדיעבד יצא אף אם אשכנזי שמע בהברה ספרדית. (מקראי קודש פורים ז', אגר"מ או"ח ח"ג ה). וכן יצא בן אשכנז בס"ת ספרדי בכתב וועלי"ש. (עי' ערוך השולחן סי' לו ס"ד).

דילג תיבות

ה. י"א אף אם דילג והחסיר לשמוע כמה תיבות, או חלק מתיבה, אם שמע עיקר הענין של זכירת מעשה עמלק ומחיתו יצא. (הליכות שלמה פי"ח, ב). וי"א שאם

חסיר תיבה אחת לא יצא. (מקראי קודש פורים ז', הגריש"א ביבשו מפיהו ח"ב ש"ב פי"ג ט').

נשים

ו. י"א שנשים חייבות לשמוע פרשת זכור. (בנין ציון סי' חי בשם הגר"י אדלר, שו"ת מהלי"ד קו"א קב). וי"א שאין חייבות. (חינוך מצוה תרג, אבני"ז או"ח תקט, דב"ח ח"ב יד, הנהגות חזו"א ע" ריד). וכבר נתפשט המנהג שקורין לנשים פרשת זכור. (מנח"י ח"ט סח).

קטן

ז. י"א שאין לקרא לקטן למפטיר בפרשת זכור. (בה"ל סי' רפב ס"ד ד"ה או). ויש להחמיר שהבעל קורא יתמלא זקנו. (נטי"ג פי"ט ז).

ס"ת מהודר

ח. יש לדקדק להוציא הספר תורה המוחזק יותר בכשרות ומדויק ומוגה. (שער אפרים ש"ח פה)

טעות בס"ת

ט. נמצא טעות בס"ת באמצע פרשת זכור, יש להוציא אחרת. (מ"ב סי' קמג ס"ק כב). ואם נמצא הטעות אחר שבת אין צריך לחזור ולקרא. (תשובות והנהגות ח"ג רכא).

י. י"א שבשעת הדחק יוצא מצות זכירת עמלק בקריאה בפורים שקורין פרשת ויבא עמלק. (מ"ב תרפה ס"ק טז)

"דיני ומנהגי היום"

מותר. (דברי מלכיאל ח"ה רלז).

על הניסים

ד. אומרים על הניסים בתפילה ובברכת המזון ביום ובלילה, ואם שכח ואמר כבר השם אינו חוזר. (סי' תרצג ס"ב). ויאמר דרך בקשה הרחמן הוא יעשה לנו ניסים, בתפילה קודם יהיו לרצון, ובברהמ"ז בהרחמן (מ"ב סי' תרפב סק"ד). נמשך סעודת פורים בלילה אם לא יתפלל מעריב אומר. (סי' תרצה ס"ג, מ"ב ס"ק טו).

ה. בן עיר אומר על הניסים ב"ד ולא בט"ו, ובן ירושלים אומר בט"ו ולא ב"ד, ואם אמרו אין מחזירים אותם. (מ"ב תרצג סק"ו)

ו. אין אומרים תחנון ולמנצח וקל אך אפי"ם בשני ימי הפורים. (שם סק"ח).

ז. אבל תוך י"א חודש אינו עובר לפני התיבה בימי הפורים.

בגדי שבת ויו"ט

א. נהגו ללבוש בגדי שבת וים טוב בפורים. (שו"ע סי' תרצה ס"ב). ונכון ללבוש מבערב, וימצא בביתו שולחן ערוך ומטה מוצעת. (מ"ב סק"ג). ובסעודה ביום מדליקים נרות דרך שמחה ויו"ט. (שע"ת סק"א, ערוה"ש ס"ח).

מלאכה בפורים

ב. נהגו שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה אינו רואה סימן ברכה, ומותר לעשות מלאכת מצוה לכתוב פסקי הלכות, ומותר לעשות מלאכות גמורות לצורך פורים. (שו"ע סי' תרצו ס"א) וגדר המלאכות האסורות והמותרות כמו בחול המועד. (תורת המועדים סק"א בשם הגר"ח"ק). ודוקא ביום אבל בלילה עושין, ויש מחמירים אף בלילה. (ביה"ל ד"ה אין).

תספורת ונטילת צפרניים

ג. לכבוד פורים מותר להסתפר. (הגרי"ש אלישיב אשרי האיש ח"ג פמ"ח) בפורים שחל בערב שבת יש מתירים. (כה"ח סי' תרצו ס"ק יא) נטילת ציפורניים בפורים שחל בערב שבת

”קריאת המגילה”

יברך, אף לא שעשה ניסים ושהחיינו. (ביה”ל שם ד”ה שהחיינו).

שהחיינו

ח. בברכת שהחיינו של יום, נכון לכוין גם על משלוח מנות וסעודת פורים. (מ”ב ס”י תרצ”ב סק”א).

ט. יש אומרים שמי שאין לו מגילה, יברך שהחיינו על עיצומו של יום מפני תוקף הנס, וצ”ע למעשה. (מ”ב שם, ביה”ל ד”ה ושהחיינו).

נוסח הברכה לנשים

י. אשה שקוראה לעצמה, או אם האיש כבר יצא ידי חובתו וקורא לנשים, מברכות לשמוע מגילה. (שו”ע ס”י תרפ”ט ס”ב, מ”ב ס”י תרצ”ב ס”ק יא). ויש שכתבו לשמוע מקרא מגילה. (מ”ב ס”י תרפ”ט סק”ח). ובדיעבד אם בירכו על מקרא מגילה יצאו. (שעה”צ ס”י תרפ”ט ס”ק טו, שלמת חיים ס”י שעג). ומברכת כל אחת לעצמה. (מנח”י ח”ג נד). וכשאינן מניין אנשים אין מברכים ברכת הרב אחר המגילה. הקורא לקטנים שהגיעו לחינוך מברך על מקרא מגילה. (מבית לוי פמ”ח הערה ח).

חיוב קריאתה

יא. הכל חייבין בקריאת המגילה אנשים, נשים, קטנים שהגיעו לחינוך. (שו”ע ס”י תרפ”ט ס”א). והגיע לחינוך היינו ממתי שיכול לשמוע כל המגילה, (אשרי האיש ח”ג פמ”ג). מנהג טוב להביאם לבית הכנסת. (שם ס”ו, ביה”ל ד”ה מנהג). ואף אם אינו יכול לשמוע כולה, יחנכו לשמוע כמה שיוכל. (מבית לוי פמ”ו ס”א).

נשים

יב. אשה לא תקרא לעצמה רק תשמע מאנשים, ואם אין לה מי שיקרא לפניה קוראה לעצמה במגילה כשירה. (מ”ב ס”י תרפ”ט סק”ח). ומוציאה את חברתה. (שם סק”ז). אבל לא לנשים רבות. (שעה”צ ס”ק טו). ואם כבר יצאה ידי חובתה אין מוציאה אשה אחרת. (ביה”ל שם ס”א ד”ה ונשים).

נשים אין צריכות לבוא לבית הכנסת או לשמוע במנין. (ע”י מ”ב ס”י תרפ”ט סק”א). וי”א שלכתחילה ילכו לביהכ”נ לשמוע במנין. (קש”ע קמא ז, וע”י ביה”ל ס”ו ד”ה מנהג).

קטן

יג. קטן אין מוציא גדול. (מ”ב ס”י תרפ”ט סק”ו). ולא אשה או קטן אחר כשכבר יצא. (ביה”ל שם ד”ה ונשים). וביום נכון שיקרא גדול שידוע שהביא שערות. (בנין שלמה ח”א ס”י נח)

חיוב קריאת המגילה

א. חייב אדם לקרוא או לשמוע המגילה, **בלילה וביום**. (שו”ע ס”י תרפ”ז, ס”א).

זמנה

ב. זמן קריאת המגילה בלילה **מצאת הכוכבים עד עלות השחר**, ואם קרא מבין השמשות ספק אם יצא. (שם, מ”ב סק”א-ג). וביום **מהנץ החמה עד שקיעת החמה**. ואם קורא בבין השמשות יקראנה בלא ברכה. (מ”ב ס”ק ד-ה).

אכילה קודם מגילה

ג. אסור לאכול או לטעום או לישון קצת קודם שישמע המגילה, מחצי שעה קודם צאת הכוכבים, וכן ביום אפילו כבר התפלל אסור. (ס”י תרצ”ב ס”ד, מ”ב ס”ק טו). ומי **שחולה קצת או שהתענית קשה לו** מותר לו לטעום, ושיעור טעימה היינו עד כביצה פת או משקה המשכר כשיעור ביצה. (מ”ב ס”ק יד), ותבשיל או פירות או משקה שאינו משכר מותר אפילו הרבה. (ס”י רל”ב ס”ק לד).

ברכות המגילה

ד. לפני קריאת המגילה מברך **שלוש ברכות**, על מקרא מגילה, ושעשה ניסים, ושהחיינו. (ס”י תרצ”ב ס”ד). ואף ביום מברך שהחיינו. (מ”ב ס”ק יב). ויכוון בברכת שהחיינו גם על מצוות היום. (מ”ב סק”א).

ה. אחר קריאת המגילה מברך ברכת הרב וכו’, ברכה זו מברכים רק **בציבור**. (שם). ברכות המגילה **בעמידה**. (מ”ב סק”א). בין המברך ובין השומע. (שעה”צ ס”ק א). השי”ץ גולל את המגילה לפני הברכה. (מ”ב ס”ק נו).

ו. סח בין ברכה לקריאה, בין הקורא ובין השומע, הפסיד הברכה. (מ”ב ס”י תרצ”ב ס”ק ט). וחוזר ומברך רק ברכת מקרא מגילה. (אשרי האיש ח”ג פמ”ג כח). וכן אסור להפסיק בין הקריאה לברכת הרב. (מ”ב שם). ובדיעבד אם סח צ”ע אם יברך. (שעה”צ שם ס”ק יב).

לא בירך

ז. לא בירך לא לפניה ולא לאחריה, יצא. (שו”ע שם). נכנס אחר שאמרו הברכות יברך בעצמו ויתחיל לקרות עד שיגיע לבעל קורא. נזכר באמצע שלא בירך, יברך בין הפרקים. (מ”ב סק”ו). לא בירך בין הפרקים יכול לברך כשבעל קורא ממתין כשמכים המן. (ע”י שעה”צ ס”י תר”צ ס”ק מג, אשרי האיש ח”ג פמ”ג). ואם לא יוכל לברך עד גמר קריאתה, יקרא ביחידות עם ברכות. (חשוקי חמד מגילה ה’). ואם לא בירך עד אחר שגמר המגילה שוב לא

קורא או שומע

יד. אחד הקורא ואחד השומע מגדול יצא. (שו"ע סי' תרפ"ט ס"א). ויכוין הקורא להוציא ושומע לצאת. (שו"ע סי' תר"צ ס"ד) והיינו בתחילת הקריאה, ומעכב בדיעבד. (מ"ב ס"ק מח).

ישמיע לאזנו

טו. הקורא מגילה לעצמו יזהר מאד שישמיע לאזניו, ואם לא השמיע לא יצא. (שעה"צ סק"ז), וי"א שיצא בדיעבד. (עי' מ"ב סק"ה).

בציבור

טז. מגילה בזמנה צריך לחזור אחר עשרה. (שו"ע סי' תר"צ ס"ח). ומצוה ללכת לבית הכנסת לקרותה בציבור, משום ברוב עם הדרת מלך. (מ"ב ס"ק סב). ואף מי שיש לו מנין בביתו בקביעות צריך לילך לבית הכנסת שבעיר משום פרסומי ניסא. אבל בתי כנסיות קטנות אינם מחוייבים ללכת לבית הכנסת הגדולה. (מ"ב סי' תרפ"ז סק"ב, שעה"צ סק"י).

ואם איחר את המנין ואין מצוי מנין אחר, יכול לכתחילה לקרות ביחיד. (סי' תר"צ ס"ח). ויכול אחד להוציא את חבריו. (עיין מ"ב ס"ק טו ושעה"צ סי' תרצ"ב סק"ג, וערוך השולחן סי' תר"צ ס"ז). ויהדר לקרוא בפני עשרה. (מ"ב סי' תר"צ ס"ק סד).

בעמידה

קריאת המגילה בציבור בעמידה. (שו"ע סי' תר"צ ס"א). והשומעים יכולים לשבת.

כאיגרת

יז. הקורא פושט את המגילה כאיגרת. (שו"ע סי' תר"צ ס"יז). השומעים או הקורא ביחיד אין צריכים. (מ"ב ס"ק נה). בין פסוק לפסוק לא יפסיק רק כדי נשימה. (שם ס"ק נב). בין פרק לפרק ראוי להפסיק יותר מכדי נשימה. (ערוה"ש סכ"א). כשאומר האגרת הזאת ינענע המגילה. (מ"ב תרצב ס"ק נב)

קריאת כולה

יח. צריך לקרותה כולה. (שו"ע סי' תר"צ ס"ג). ואם חיסר ממנה תיבה אחת לא יצא. (מ"ב סק"ה).

מגילה כשירה

יט. יקראנה מתוך הכתב של מגילה כשירה. (שו"ע סי' תרצ ס"ג-ד) ולא יסייע לחזן מי שיש בידו מגילה שאינה כשירה או בעל פה. (שו"ע ס"ד). ואף מי שיש לו מגילה כשירה לא יסייע לחזן, כי אינו מכוין להוציא. (שעה"צ ס"ק יא). ובדיעבד אם קרא מקצתה או כמה תיבות

מתוך החומש או אפילו על פה, יצא. (שם ס"ג). ואף בפסוק ראשון או אחרון. (ביה"ל ד"ה דוקא).

השלמת תיבות שלא שמע

כ. מי שאינו שומע טוב, או שרחוק מהקורא, יזהר לקרוא לעצמו ממגילה כשירה, או ישלים התיבות שחסר לו מחומש. (מ"ב סי' תרפ"ט סק"ה). וכן בסח וחיסר תיבה, או כשמכים המן לא שמע כמה תיבות, ישלים לכתחילה ממגילה כשירה או מחומש או על פה. (מ"ב סי' תר"צ ס"ק י"ט וס"י). וכן אם נכנס אחר שכבר התחילו לקרות. (ביה"ל שם). וישלים על הסדר עד מקום שהחזן קורא. (שם ס"ו).

בטעמים

כא. צריך לקרותה בטעמים, ואם אין מי שיודע, מותר לקרות בלא טעמים. (מ"ב סי' תרצ"ב ס"ק כה).

שיחה

כב. אין לשוח בעוד שקורין המגילה. (סי' תרצ"ב ס"ב). ואם סח, אם לא חיסר אף תיבה יצא. (סי' תר"צ ס"ה). ואם חיסר אף תיבה אחת לא יצא, אלא אם השלימם מיד. (מ"ב סי' תר"צ ס"ק יט, וסי' תרצ"ב סק"ט).

מתנמנם

כג. שמעה מתנמנם לא יצא. (שו"ע סי' תר"צ ס"ב). כי בודאי חסר לו תיבות. (מ"ב ס"ק מא). ואם לא שם לבו, אבל המגילה לפניו ואוחז במקום שקוראים, יצא. (ארץ צבי סי' מה).

דקדוק בטעויות

כד. אין מדקדקין בטעות שהלשון והענין אחד הוא. (שו"ע סי' תר"צ ס"ד). ויוצא בכל ההברות בין אשכנזית ובין ספרדית. ולכתחילה ישמע בהברה כמנהגו. (שלמי מועד עמי רעא). אבל טעות שמשנה הענין, כגון מהוה לעבר או להיפך, לא יצא. (שו"ע שם ומ"ב סק"ט). מלשון רבים ליחיד יצא.

עשרת בני המן

כה. לכתחילה נוהגים לומר בנשימה אחת מתחילת חמש מאות איש עד עשרת. ואם לא יוכל מחמש מאות, יתחיל מן ואת פרשנדתא, ובדיעבד אם הפסיק ביניהם יצא. (שו"ע שם סט"ו, מ"ב ס"ק נד). ויזהר לקרות ואת כל שם בשלו ולא של שם אחר. (כף החיים סי' תר"צ ס"ק צז).

בתפילין

כו. קריאת המגילה בשחרית כשמעוטר בתפילין. (מ"ב סי' תרצ"ג סק"ו). ויש שלובשים תפילין של ר"ת. (משמרת שלום נ' ד).

”מתנות לאביונים”

שלמה פורים פייט ס”ג, מבית לוי פני”א ס”ב). וכן יוצאים בא”י בנתינת דולרים. (ארחות רבינו ח”ג עמ’ מה).

קודם פורים

ו. לא יתן המתנות לעניים קודם פורים, שמא יאכלוהו לפני פורים. ומנהג העולם ליתן קודם פורים כיון שנותן גם בפורים שתי מתנות לאביונים. (ביה”ל סי’ תרצ”ד סי”א ד”ה לשני). ויכול ליתן לגבאי צדקה קודם פורים והוא יתנם בפורים. (ערוך השולחן סי”ב, ועיי’ בבאר היטב סי’ תרצ”ה סק”ז). וזמן המצוה הוא ביום ולא בלילה. (מ”ב סי’ תרצ”ה ס”ק כב).

יתן לבן חיוב כמוהו

ז. בן י”ד יתן מתנות לאביונים לבן י”ד ולא לבן ט”ו. וכן בן ט”ו יתן לבן ט”ו ולא לבן י”ד. (חזו”א דינים והנהגות פכ”ב יא, מבית לוי פני”א ס”ד). וי”א שיצא. (דברי משה סי’ לח בשם המנחת יצחק, וכן דעת הגרישי”א)

עניי עירך

ח. יש דין קדימה לעניי עירך במתנות לאביונים. ומ”מ יתן גם לעניי עיר אחרת כי כל הפושט יד נותנים לו. (מבית לוי פני”א ס”ד).

כל הפושט יד

ט. אין מדקדקין במעות פורים. וכל הפושט יד נותנים לו. (שו”ע סי’ תרצ”ד ס”ג). וגדר אביון מי שאין לו לצרכים ההכרחיים לבני ביתו. (הליכות שלמה פורים פייט ס”כ).

”משלוח מנות”

(ערוך השולחן סי”ד). אבל אם חלוקים בטעמים נחשבים כשני מנות. (הליכות שלמה פורים פייט ד”ה יב).

על ידי שליח

ה. יש מסתפקים אי צריך לשלוח ע”י שליח, ויוצאים אף בלא שליח, וטוב לשלוח ע”י שליח. (עיי’ מ”ב סי”ק יח, ובא”א בוטשאטש, ועוד). ואפשר לשלוח על ידי קטן. (מקור חיים סי’ תרצ”ד ס”ג, שלמת חיים סי’ תא, מבית לוי פני”א ס”ו).

אינו בביתו

ו. אם שלח לחבירו, ולא יהיה בביתו כל היום לא יצא, אלא אם הודיע לו ששלחו. וכן אם שלח ע”י שליח ואיבדם בדרך לא יצא. (ערוך השולחן ס”ז).

פירות שביעית

ז. מותר לשלוח מנות בפירות שביעית, ולהחזיר לשולחו. (ארחות רבינו ח”ב עמ’ שלד, הליכות שלמה פייט ד”ה יז). ויש אוסרים במנות שיוצא ידי חובתו, ובמחזיר מנות. (דרך אמונה שביעית פ”ו צה”ל כא). ויש להחמיר. (שבה”ל ח”ז קפג).

חיוב מתנות לאביונים

א. כל אדם, בין איש ובין אשה, חייבים לתת שתי מתנות לשני אביונים. (סי’ תרצ”ד סי”א, וסי’ תרצ”ה ס”ד).

בנים ובנות

ב. בנים ובנות הגדולים אף הסמוכים על שולחן אביהם, צריכים ליתן מתנות לאביונים. (ערה”ש סי”ב). ואף בקטנים שהגיעו לגיל חינוך, יש לחנכם לתת מתנות לאביונים. (פמ”ג א”א סי’ תרצ”ה ס”ק יד). ויש סוברים שאין צריך לחנך במתנות לאביונים. (א”א בוטשאטש סי’ תרצ”ה ס”ג, ארחות רבינו ח”ג עמ’ מז).

ג. יכול ליתן מתנות לאביונים עבור אשתו ובני ביתו, ואין חייב להקנות להם המעות ע”י אחר. (עיי’ חזו”א אהע”ז סי’ קמח, ערוך השולחן סי’ תרצ”ה ס”ח, הליכות שלמה פורים פייט סי”ז). וי”א שצריך להקנות להם הכסף ע”י הגבאי או שיתנו בעצמם. (שבות יצחק פורים פ”ח א בשם הגרישי”א).

שיעור המתנה

ד. שיעור מתנות לאביונים הוא שתי פרוטות, כי שוה פרוטה חשובה מתנה. (מ”ב סי’ תרצ”ד ס”ב). וי”א שצריך ליתן כדי שיעור סעודה. (שעי”ת בשם זרע יעקב). ויש סוברים שצריך ליתן מתנה חשובה. (שבות יצחק פורים ב בשם הגרישי”א אלישיב).

צ”ק

ה. יוצאים ידי חובה בנתינת צ”ק אפילו דחוי. (הליכות

חיוב משלוח מנות

א. חייב לשלוח לחבירו שני מיני אוכלין. (שו”ע סי’ תרצ”ה ס”ד). או משקין. (מ”ב סי”ק יט). אבל לא מים או סודה. (הגרי”ש אלישיב בתורת המועדים ח’). ואשה חייבת, (שו”ע שם). ובעלה ישלח בשבילה. (מ”ב סי”ק כה). אשה לא תשלח לאיש ואיש לא ישלח לאשה. (שו”ע שם). וכששולחים למשפחה אין לחוש. (הגרש”ז אויערבך הליכות ביתה כד נד).

מאכלים ראויים לאכילה

ב. ישלח מאכלים הראויים לאכול מיד. וי”א שיוצא במאכל שראוי לבשלו. (מ”ב סי”ק יט). ומחלוקת זו גם בתבלינים תה וקפה. (הגרי”ש אלישיב בתורת המועדים יא).

לפי כבודו

ג. יזהר לכתחילה לשלח לכל אדם לפי כבודו. ולא דבר פחות. (ביה”ל שם ד”ה חייב).

ב’ חתיכות ממין אחד

ד. שני חתיכות אוכל ממין אחד אינו נחשב לשני מנות.

”סעודת פורים”

בשחרית משום כבוד השבת. (שם ס”ה). קודם חצות. (מ”ב סק”י). ואפשר להתחיל הסעודה עד שעה עשירית. (שם בשם מהר”ל). וסעודה שזמנה בערב שבת מותר לקובעה עד הלילה. (שו”ע סי’ רמט ס”ב, מ”ב ס”ק יג).

השתיה בפורים

ה. חייב איניש לבסומי בפוריא, וי”א שאין צריך להשתכר אלא ישתה יותר מלימודו ויישן. (שו”ע סי’ תרצה ס”ב). וכן ראוי לעשות. (מ”ב סק”ה). וכשתבסם יהיה בשתיית יין. (ביה”ל ד”ה חייב, מקראי קודש מד). וי”א שאפשר בכל משקה המשכר. (ארחות רבינו ח”ג ע’ נו).

פת בסעודת פורים

ו. י”א שצריך לאכול פת בסעודת פורים. (מ”ב ס”ק טו, שעה”צ סק”ד, ועוד) וי”א שאין חיוב. (מג”א סק”ט, שע”ת סק”א).

בשר בסעודת פורים

ז. י”א שיש חיוב לאכול בשר בסעודת פורים. (ערוה”ש ס”א בשם הרמב”ם, לקט יושר). וי”א שאין חיוב. (מג”א סי’ תרצו ס”ק טו). ומ”מ יש מצוה באכילת בשר. (פמ”ג שם)

”זמני פורים בפרזים ומוקפים”

ואם יש רצף של בתים שמתחיל בתוך מיל, ואין הפסק שטח פנוי של 141 אמה ושליש נחשב סמוך ודינם בט”ו. (חזו”א או”ח סי’ קנא ד”ה נראה, מנחת יצחק ח”ט סי’ ע בשם גדולי הפוסקים).

גדר סמוך

ו. יש סוברים שכל שכלול בעירוב של הכרך נידון ככרך, (מנחת שלמה ח”ב סי’ נד, שבות יצחק פורים פ”ה סי”א בשם הגרי”ש אלישיב). ויש חולקים. (מנחת יצחק ח”ח סי’ סב). יש סוברים שכל שמשותפים בעניני הכרך במסים וארנונה נדון ככרך. (הליכות שלמה פורים פ”כ סי”ח). יש סוברים שמועיל לבנות בורגנין [מבנה עראי] ביניהם לחברם. ויש שפקפקו אם יהא בנוי כדת. (מנחת יצחק ח”י סי’ נה, שבט הלוי ח”ו סי’ צז).

שכונות הסמוכות לירושלים

ז. לכן לפי זה בשכונות רמת שלמה (שבה”ל ח”י סי’ קד, ועוד), הר נוף, קורין בט”ו. ולאחרונה גם ברמות בנו בורגנין לצרפם ונתקבל שהעיקר בט”ו. ובבית החולים הדסה בעין כרם, יש סוברים לקרות רק בט”ו, (מנחת שלמה ח”ב סי’ נד, הגרי”ש אלישיב). ויש סוברים שיקראו ביי”ד בברכה ובט”ו בלא ברכה. (מנחת יצחק ח”ח סי’ סב, ועוד).

סעודת ליל פורים

א. בליל פורים ישמח וירבה קצת בסעודה, אבל אין יוצאים בזה ידי חובתו. (שו”ע סי’ תרצה ס”א). ויש שלא אוכלים בשר בלילה כדי שלא יטעו שהוא סעודת פורים. (שעה”צ ס”ק יב). ויש לאכול זרעונים. (שו”ע שם) בלילה. (מ”ב ס”ק יא).

סעודת יום פורים

ב. סעודת פורים היא ביום, ומצוה להרבות בסעודת פורים, ובסעודה אחת יוצאים. (שם ס”א-ב).

זמן הסעודה

ג. נהגו לעשות הסעודה לאחר מנחה. (שם ס”ב). כי טרודים במשלוח מנות עד מנחה, ואסור להתחיל הסעודה קודם מנחה. (מ”ב סק”ח). ורוב הסעודה יעשה ביום. (שו”ע שם). ונהגו להמשיכה בתוך הלילה. וי”א המשובח מי שעושה עיקר סעודתו בשחרית. (מ”ב סק”ט). טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה. (שו”ע ס”ב).

סעודת פורים בערב שבת

ד. כשחל פורים בערב שבת יעשו לכתחילה הסעודה

פורים בי”ד או בט”ו

א. עיר שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, עושים בו פורים וקורין מגילה ביום י”ד. כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אף שאינם מוקפים עכשיו, קורין בט”ו. (שו”ע סי’ תרפ”ח, סי”א).

ב. מי שדינו לקרא בט”ו, אינו קורא לבני י”ד, ביי”ד, וכן להיפך, כי אינו מחויב עכשיו בדבר. (מ”ב שם סק”ח).

קרובים לעיר

ג. עיירות שהם ליד כרך המוקפת חומה, קורין בט”ו אם הם או נראים או סמוכים. (שם ס”ב).

נראה

ד. נראים, לרוב הפוסקים היינו אף אם רחוקים יותר ממיל, כשמשותפים בעניני העיר. (שם מ”ב סק”ח, ושעה”צ סק”ח). ואף כשנראה חלק מהעיר כל העיר קורין בט”ו. (מנח”י ח”ח סב). י”א דוקא בנראים מקרקע העיר. (שו”ת מהר”י”ד קג, עיר הקודש והמקדש ח”ג כז יא). וי”א אף אם נראה מגגי הכרך. (תורת המועדים סק”ב בשם הגר”ח)

סמוך

ה. סמוך היינו שאינם רחוקים יותר ממיל מהכרך. [לגר”ח נאה 960 מטר, ולחזו”א 1152 מטר]. (שו”ע שם).

בן עיר שהלך לכרך

ח. בן עיר שקורין שם בי"ד, שהלך קודם עלות השחר של י"ד לכרך שקורים שם בט"ו, אם בנסיעתו מהעיר, היה בדעתו לחזור למקומו קודם שיאיר יום ט"ו שהוא זמן הקריאה בכרך, קורא בי"ד, ואף אם לבסוף רואה שיתעכב בכרך גם בט"ו. (שו"ע שם ס"ה, מ"ב ס"ק יב).

ואם בנסיעתו דעתו לחזור אחר שיאיר יום ט"ו, והיה שם כשהאיר יום ט"ו, קורא בט"ו, ואף אם חזר לעירו בט"ו קורא שם בט"ו. אבל אם חזר לעירו קודם יום ט"ו, קורא בי"ד. (שם).

ולהחזו"א אין תלוי בדעתו ביציאה מהעיר רק בדעתו בכניסת ליל י"ד, וגם אם חזר לעירו לפני שהאיר יום ט"ו, חייב לחזור לכרך. (חזו"א או"ח סי' קנא וסי' קנב סק"ו).

בן כרך שהלך לעיר

ט. בן כרך שקורין שם בט"ו, שהלך קודם י"ד לעיר שקורים שם בי"ד, אם בנסיעתו היה בדעתו לחזור לכרך קודם שיאיר יום י"ד, אף אם לבסוף נתעכב שם ביום י"ד, קורא בט"ו.

אבל אם בנסיעתו היה בדעתו להיות בעיר כשיאיר י"ד, והיה שם כשהאיר י"ד, קורא בי"ד. אף אם חזר לכרך

בי"ד. אבל אם חזר לכרך קודם שהאיר י"ד קורא רק בט"ו. (שו"ע שם ס"ה, מ"ב ס"ק יב). ולחזו"א תלוי בדעתו בכניסת ליל י"ד, ואף אם לבסוף חזר קודם שהאיר היום, קורא בי"ד. (חזו"א שם).

פורים גם בי"ד וגם בט"ו

י. בן עיר שעשה פורים במקומו בי"ד, ועבר לכרך, לביאור הלכה אף בליל ט"ו, ולחזו"א רק בעבר מבעוד יום, נתחייב גם בט"ו. (ביה"ל שם ד"ה בן עיר, חזו"א שם). ולא יברך על הקריאה, לחוש לשיטה שרק בעקר דירתו לכרך מתחייב שם. (הליכות שלמה פורים פ"כ ד"ה ז, שבות יצחק ח"ז עמ' כו בשם הגריש"א).

יא. בן כרך שהיה בעיר בי"ד ועשה שם פורים, וחזר לביתו בכרך, מתחייב גם בט"ו. (ביה"ל שם ד"ה בן עיר, חזו"א שם). ובחזר מבעוד יום דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שמברך, ובהליכות שלמה (שם) סובר שאף בחזר בליל ט"ו מברך. אך י"א שאינו מברך. (מנחת יצחק ח"י סי' נד, שבה"ל ח"ח סי' קס). ומקיים כל מצוות היום, ואומר על הניסים. (מנחת יצחק שם). ואם יצא מירושלים ביום י"ד על דעת לחזור לירושלים אחר שיאיר יום ט"ו, פטור מי"ד וט"ו, ויש להמנע מכך. (הר צבי ח"ב קכח)

דיני ברכת הפירות

סימן ריא ס"ג

דיני קדימה בברכות

וקליות של שעורים שברכתם שהכל בודאי זיתים קודמים. (מ"ב ס"ק כה, שעה"צ ס"ק טז).

כוסס חיטה

טו. חיטה ושעורה קודמים רק כשעשה מהם פת או תבשיל, אבל הכוסס חיטה שברכתו פרי האדמה אינה קודמת לפרי העץ. למג"א רק כשפרי העץ חביב יותר אבל אם שוים בחביבות חיטה קודמת, ולג"א לדיעה אי כשאין ברכותיהם שוות מברך על איזה שירצה, ומכל מקום אם החיטה חביבה יברך עליה, כי י"א שחביב קודם. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק כז).

המוציא קודמת למזונות

טז. ברכת המוציא קודמת לברכת מזונות, וכל שכן לשאר ברכות ואף אם חשוב כגון מזונות מחיטים ופת משעורים או חביב עליו או שניהם חשוב וחביב. והיינו כשהמזונות הם לחמניות שבלילתם רכה ואוכלם לתענוג שמברכים עליהם בתוך הסעודה, כי בשאר תבשילים שנפטרים בהמוציא אם יברך מזונות קודם הרי זה ברכה שאינה צריכה. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק כח-כט).

דיני קדימה כשאוכל משניהם והם לפניו

יז. כל דיני קדימה הוא רק כשרוצה לאכול משניהם ושניהם לפניו אבל אם אינו רוצה לאכול משניהם או שאין שניהם לפניו מברך על זה שרוצה לאכול או שהוא לפניו. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק לא).

שלא כסדר הקדימה

יח. אם עבר וברך שלא כסדר הקדימה יצא ופותר השני אם כיון בברכתו לפוטרו. ואם לא כיון בפירוש לפוטרו אף אם היו שניהם לפניו בשעת ברכה אינו פותר, כי אינו בדין שיפטור האיני חשוב את החשוב דרך גררא אלא בכונה. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק לב).

החשוב פותר השאינו חשוב

יט. אם בירך על החשוב פותר השאינו חשוב אף אם לא כיון בפירוש לפוטרו אם היה מונח לפניו. ואם הביאו לפניו אחר שכלה מין הראשון צריך לחזור ולברך. ואם הביאו לו אחר שבירך אבל עדיין לא כילה אכילתו מחלוקת הפוסקים וספק ברכות להקל, ולכתחילה יכוין לפטור כל אשר יביאו לו. (מ"ב ס"ק לב).

אתרוג זזית

כ. אם היה מונח לפניו אתרוג זזית, אף אם האתרוג חביב עליו יותר מברך על הזית שממין שבעה ונפטר ממילא אף בסתם האתרוג, ואם בירך על האתרוג בסתם לא נפטר הזית. אך כיון שיש פוסקים כרמב"ם שחביב קודם למין שבעה אם בירך על החביב לא יחזור ויברך על הזית, ונראה יותר מזה כי אף אם הוא מברך על הזית יכוין לפטור את האתרוג, כי לרמב"ם אין פותר את האתרוג

פרי העץ ופרי אדמה ושהכל

ו. ברכת בורא פרי העץ קודמת לשהכל, כי היא מבוררת למין אחד וחשובה יותר משהכל שכוללת לכל המינים, וכן בורא פרי אדמה מבוררת וחשובה יותר משהכל וקודמת לו, ואפילו אם מין השני חביב עליו, ואף אם הדבר שברכתו שהכל הוא ממין שבעה כגון דבש תמרים. (שו"ע ס"ג, מ"ב ס"ק יד טז, שעה"צ ס"ק ט).

פרי העץ ופרי אדמה

ז. בורא פרי העץ ובורא פרי אדמה, שאין ברכותיהם שוות לדיעה אי איזה שירצה יקדים, ולדיעה ב' חביב קודם ואם שוים בחביבות איזה שירצה יקדים, וי"א שפרי העץ קודם, והכרעת האחרונים לנהוג כן בשוים בחביבות, ואם פרי אדמה חביב יותר הוא קודם. (שו"ע ס"ג, מ"ב ס"ק יז-יח).

פרי אדמה ממין שבעה ופרי העץ

ח. אם פרי אדמה הוא מין שבעה כגון קליות חיטים ותפוח או אחד משבעת המינים לדיעה א איזה שירצה יקדים, ולדיעה ב' אם שוים בחביבות יברך תחילה על החיטה שהוא מין שבעה וקודמת. (מ"ב ס"ק יח, שעה"צ ס"ק יא).

המוקדם בפסוק

ט. כל המוקדם בפסוק ארץ חיטה ושעורה קודמת לברכה, אף שהמין השני חביב, וחיטה ושעורה קודמים לשאר מינים, והוא שעשה מהם תבשיל. וכל הסמוך לארץ אף האחרון חשוב ממאוחר לראשון, ולכן תמרים שהם שני לארץ אחרון קודמים לענבים שהם שלישי לארץ ראשון. (שו"ע ס"ד, מ"ב ס"ק יט-כ).

פרי שלא נגמר

י. חשיבות מין שבעה הוא רק בנגמר הפרי, אבל אם לא נגמר הפרי כגון זית שלא גדל הנץ אף שהוא ראשון לארץ אחרון, אינו קודם לשאר מינים. (מ"ב ס"ק יכ).

יין קודם לפירות

יא. יין חשוב וקובע ברכה לעצמו, ולכן קודם אף לזית שהוא ראשון לארץ אחרון. (שו"ע ס"ד, מ"ב ס"ק כג).

מזונות קודמת ליין

יב. ברכת מזונות על מעשה קדירה מחמשת מיני דגן, חשובה יותר וקודמת ליין, כי קודמת ליין בפסוק. ואף כוסמין ושבלת שועל כי הם בכלל חיטים. (שו"ע ס"ד, מ"ב ס"ק כד).

ארץ ראשון קודם לארץ אחרון

יג. כל הסמוך לארץ הראשון קודם לסמוך לארץ האחרון אף אם הם שוים בסמיכה. (שו"ע ס"ד).

זית ושעורה

יד. זיתים שהם ראשונים לארץ אחרון קודמין למזונות הנעשה משעורים שהם שניים לארץ ראשון, וי"א שברכת מזונות קודמת לכל, וכן הסכימו הרבה אחרונים.

החביב בסתם. (מ"ב ס"ק לב).

תבשיל מכוסמין ושכולת שועל ושיפון ומין שבעה
כא. היו לפניו תבשיל מקמח כוסמין ושכולת שועל ושיפון שאין נחשבים מין שבעה, אף שכוסמין מין חיטים ושכולת שועל ושיפון מין שעורים, כי אין נזכרים בפרשה בפירוש, וגפן ותאנה ורימון שהם מין שבעה, ברכת בורא מיני מזונות על התבשיל קודם, כי חשובים יותר כי עושים מהם פת שמברך עליו המוציא וברכת המזון, וגם הם בכלל חיטה ושעורה. (שו"ע ס"ו, מ"ב ס"ק לד-לה).

זיתים עם שכולת שועל

כב. זיתים עם תבשיל של שכולת שועל למג"א זיתים קודמים כי מוקדמים בקרא, ויש חולקים. (מ"ב ס"ק לה).

סדר המעלות בקצרה

כג. 1. המוציא אף מפת שכולת שועל ושיפון. 2. בורא מיני מזונות על מעשה קדירה מחיטים. 3. בורא מיני מזונות על מעשה קדירה משעורים. 4. בורא מיני מזונות

על מעשה קדירה משכולת שועל ושיפון. 5. בורא פרי הגפן. 6. זיתים. 7. תמרים. 8. ענבים. 9. תאנה. 10. רימון. 11. בורא פרי העץ. ופרי האדמה. 12. שהכל. ובכל זה אין משגיחים על החביב. (מ"ב ס"ק לה).

פרי העץ ופרי האדמה

כד. פרי העץ ופרי האדמה הולכים אחר החביב אפילו השני מין שבעה. אם שניהם חביבים הולכים אחר מין שבעה. ואם אחד מוקדם בפסוק כגון כוסס קליות חיטה שברכתו פרי האדמה ואוכל זית למג"א מקדים החיטה שמוקדם בפסוק, ולגר"א על איזה שירצה. שניהם אינם מין שבעה ושנים בחביבות יקדים פרי העץ. אם שניהם פרי האדמה או שניהם שהכל הולכים אחר החביב. (מ"ב ס"ק לה).

ברכת הריח

כה. ברכת אכילה ושתיה אף שהכל קודמת לברכת הריח. (מ"ב ס"ק לה).

סימן ריב

שהעיקר פוטר הטפל

במים הרבה עד שהוא רך וראוי לשתיה ברכתו שהכל. (מ"ב סק"א).

עיקר וטפל בשני מינים נפרדים

ז. שני מינים נפרדים אחד עיקר ואחד טפל, בין שאוכלם ביחד ובין אם אוכל תחילה העיקר ואחר כך הטפל, אף אם הטפל הוא פת כגון שאוכל דג מלוח להפיג מתיקותו ואוכל עמו פת שלא יזיקנו בגרונו, מברך על העיקר שהוא הדג ופוטר הפת הטפל. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ב ג).

והפת מצטרפת לדג לשיעור לברך בורא נפשות. (כה"ח סק"ב). ואם אכל מהפת הטפל כדי שביעה י"א שאין חייב בברכת המזון מן התורה. (הגר"ש אלישיב שיעורי ברכות מ' תפא), ויש מחייבים. (הגר"ש"ז אורבך קובץ צהר אהל ברוך עמ' רנו).

תאב לאכול גם הפת

ח. אם הוא תאב לאכול גם הפת אף שאוכלו עם המליח כהנהוג לאכול דג מלוח העריני"ג עם פת אינה טפילה אף אם תאב יותר להמליח, ומברך על הפת ופוטר המליח. (מ"ב סק"ג).

דעתו או דרכו לאכול הטפל

ט. אף אם לא היה הטפל לפניו בשעת אכילת העיקר אם היה דעתו בשעת ברכה לאכול הטפל או שדרכו בכך לאכול הטפל אחריו פוטר הטפל. אם יאכל הטפל במקומו. (מ"ב סק"ד).

י. אם לא היה דעתו בשעת ברכה לאכול הטפל ואינו רגיל בכך מברך על הטפל, אמנם ברכתו שהכל כי טפל הוא ומאבד ברכתו העיקרית כמו באוכל טפל קודם העיקר. (מ"ב סק"ד).

אם סוכר חדש בטל בתה

יא השותה תה והביאו לו סוכר מבית אחר שלא היתה דעתו עליו בשעת הברכה י"א שאינו בטל בתה וטוב לברך על מעט סוכר ולפטור הסוכר הנוסף בתה. (הגר"ש"ז אורבך בש"כ ח"ג פמ"ח הע' קטו). וי"א שאין מברכים על זה כיון שהם

עיקר פוטר טפל

א. כל שני מינים שאחד עיקר והשני טפל לו מברך על העיקר ופוטר הטפל לו בין מברכה ראשונה ובין מברכה אחרונה. (שו"ע ס"א).

עיקר וטפל בתערובות

ב. תערובות שני מינים שאחד עיקר והשני בא לתקנו ולהכשירו הוא טפל, או אפילו שניהם עיקרים ואחד מרובה מחבירו הוא העיקר, ואף אם כל מין ומין עומד וניכר בפני עצמו הולכים אחר הרוב. ולכן בפורים שמרקחים שומשום בדבש ומערבים פתיתי אגוז, אם הרוב השומשום מברכים אדמה. ולחיי אדם כשניכר כל אחד בפני עצמו מברך שתי ברכות וספק ברכות להקל. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"א, שעה"צ סק"ב).

עולים בכף אחד

ג. תערובת מינים הם רק אם שניהם עולים בכף, אבל אם רק אחד עולה בכף אינו תערובות ומברך על כל מין בפני עצמו. (ערוך השולחן ס"ב).

סלט פירות

ד. סלט פירות שמעורבים בו פרי העץ ופרי האדמה, אף שניכר כל מין לפי המ"ב מברך לפי המין שהוא הרוב, ואף אם הרוב בצירוף שני מיני פירות, ולכתחילה בברכה יחזיק בכף רוב מהמין שמברך עליו. (הגר"ש"ז אורבך והגר"ש"ז אלישיב. בזה"ב עמ' 94). ולפי החיי אדם כיון שניכר מברך שתי ברכות. (שבה"ל ח"י ס"י).

רוב שאינו חשוב

ה. אם מין אחד אינו דבר חשוב אף אם הוא הרוב הוא בטל למיעוט החשוב. (מ"ב סק"א).

תערובות חמישה מיני דגן

ו. חמשת מיני דגן שמעורבים עם שאר מינים אף אם הם המיעוט אם ניתן בתבשיל לטעם הם העיקר ומברך בורא מיני מזונות, ובלבד שיש בהם ממש אבל אם עירב קמח

בטלים ואינם ניכרים. וכן הדין בהוסיף מים. (אג"מ יו"ד ח"ד ס"י מח ה).

לא בירך על העיקר

יב. עיקר וטפל כשאין מברך על העיקר כלל מברך על הטפל, כגון האוכל **סוכר אחר נטילת תרופה** מרה להמתיק המרירות, והסוכר טפל לתרופה שאינו מברך עליה, יברך על הטפל. וכן כל **תרופה ממותקת**. (ברכת הבית שער יד סט"ו, הגרש"ז אוירבך בשש"כ פ"ימ הע' רלא).

צמח שממתק השתיה ששתה

יג. האנוס"י – צמח – שאוכלים אחר הסעודה למתק שתיית היין ששתה מקודם, הן טפלים ליין וברכת היין פוטרות, וכן אם אכלם למתק **משקים** ששתה תוך הסעודה אין צריך ברכה, כי ברכת הלחם פוטרותן שהמשקה טפל לחם והאנוס"י למשקה. (מ"ב סק"ד).

הטפל חביב עליו

יד. אם הטפל חביב עליו לרמ"א **מברכים עליו** ואחר כך על העיקר. למג"א ואליה רבה מברכים רק **על העיקר**, כי עכשיו אוכלו בשביל העיקר, ובפרט אם ברכותיהם **שוות** ואוכלן יחד מברך על העיקר בלבד. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ה).

האוכל להפיג חריפות השתיה

טו. מי ששתה יין שרף ואוכל איזה דבר או פת אחריו להפיג חריפות השתיה, **הפת טפל** ואין צריך לברך עליו, ודוקא שהיה דעתו עליו בשעת ברכה או שרגיל בכך, ואין כונתו לאכול הטפל שאינו רעב וכונתו רק להפיג המרירות. (מ"ב סק"ה).

שניהם חשובים

טז. אם כונתו גם **בשביל הטפל** כגון ששותה יין שרף ואוכל **עוגה או מרקחת**, כיון שכונתו לאכילת שניהם מברך על העוגה או מרקחת תחילה שהם חשובים, ואחר כך מברך על היין שרף. וכן באוכל **שאר דברים** יותר ממה שמפיג המרירות אינו טפל, כי אוכל גם כדי לסעוד הלב. ולכן טוב **למנוע** מלאכול פת למיתוק שתיית יין שרף כי מי יוכל להבחין אם זה רק להפיג המרירות או גם לסעוד הלב. (מ"ב סק"ה).

יין שרף לעכל המאכל

יז. מי ששורה אחר גמר אכילתו פת **ביין שרף לעכל המאכל**, יש לברך על היין שרף, כי עיקר כונתו על היין שרף כדי לעכל, ומפני חוזק היין שורה בו פת להפיג המרירות. ובאליה רבה משמע שטוב שישתה תחילה מעט יין שרף **קודם ששרה** הפת ויברך עליו. (מ"ב סק"ה).

להפיג שמנונית

יח. אם אחר שאכל מאכל שמן לקח מעט יין שרף להפיג

השמנונית שבפיו, אם **רגיל בכך** אין צריך ברכה. (מ"ב סק"ה).

טפל המלפת

יט. אם אוכל פת כיסונים עם גבינה או שאר דבר **ללפת בו** אף שהם גם כן חביבים עליו ותאב לאכלם, מברך על הכיסונים שהם העיקר, **והמלפת הוא טפל**. (מ"ב סק"ו). וכן באוכל **מלפפון חמוץ להשביח טעם הקוגל** אם אכלם ביחד אין מברך על המלפפון חמוץ. (הגר"ש אלישיב אשרי האיש ח"א פל"ו נו).

אכל הטפל תחילה

כ. עיקר וטפל ואוכל הטפל תחילה, כגון שרוצה לשתות ורוצה **לאכול כדי שלא ישתה** על לב ריק, או שאכל גרעיני גודגדניות **למתק השתיה**, מברך **על האוכל** תחילה אף שהוא טפל. כי אי אפשר שיפטרנו העיקר למפרע וכבר נהנה בלא ברכה. ואינו מברך אלא **שהכל** הוא הטפל לפי דבר אחר, הפסיד ברכתו הראויה לו. ואם הטפל חביב מברך ברכתו הראויה (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ט-יא).

חילוק מה הוא ברכת העיקר

כא. המג"א חילק בזה בין אם העיקר הם **משקים שברכתם שהכל**, לכן כשאוכל הטפל תחילה מברך עליו כברכת העיקר, אבל אם **העיקר הוא יין** אין מברך על אכילת הטפל תחילה שהכל רק ברכתו הראויה. ולכתחילה טוב למנוע לגמרי מלאכול הטפל קודם לעיקר. (מ"ב סק"י).

מרקחת על ריקים

כב. מרקחת שמניחים על ריקים דקים, **הריקים טפלים** למרקחת ומברך על המרקחת לבד, כי אין מתכוונים לאכילת הריקים אלא כדי שלא יטנפו הידים מהמרקחת. ובמקומות שעושים **הדובשנים טובים למאכל** ומניחים המרקחת עליהם, כונתו גם לדובשנים ומברך עליהם. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק יב-ג).

עוגת פירות וגבינה

כג. עוגת פירות **שנאפה יחד עם הפירות ונאכלים יחד** אף אם כמות הפירות מרובה מברך בורא מיני מזונות ופוטר הכל. וכן בעוגת **גבינה** אף ששכבת **הבצק דקה** ושכבת הגבינה עבה. (שבה"ל ח"ד כג).

קרמבו

כד. קרמבו העשוי מביסקויט שיש עליו שכבה גדולה של קרם י"א שיש **לברך על הביסקויט** בורא מיני מזונות, ועל הקרם שהכל, כי רצונו לאכול שניהם. (מבית לוי ח"ד עמ' קמב) וי"א שמברכים רק **שהכל** כי העיקר הוא הקרם. (הגרש"ז אוירבך חכו ממתקים ח"א ברכות עמ' צט, חוט שני ברכות עמ' רו).